

DIZOLVAREA SINDICATELOR UNITARE DIN ROMÂNIA ȘI PROCESUL COMUNIST DE LA TIMIȘOARA (1929)

Rezultat legic al dezvoltării mișcării muncitorești în țara noastră, Partidul Comunist Român s-a dovedit a fi de la începutul existenței sale nucleul cel mai înaintat al forțelor democratice, înarmat cu o ideologie fundamentată științific care viza cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare.

Acționind în ilegalitate din anul 1924, Partidul Comunist Român a îmbinat cu măiestrie formele și metodele de luptă legală cu munca ilegală, antrenând mase tot mai mari de oameni ai muncii în focul activității revoluționare. În activitatea ideologică și organizatorică din deceniul al III-lea, comuniștii au acordat o atenție specială mișcării sindicale pe care au condus-o în spiritul apărării cu consecvență a intereselor vitale ale proletariatului, într-o perioadă în care ofensiva claselor stăpânitoare împotriva drepturilor și libertăților muncitorești se intensifica.

Sindicatul Unitare, sub directa conducere a comuniștilor și a altor elemente muncitorești înaintate, au organizat în intervalul 1923—1928, multiple acțiuni ale proletariatului, sub egida luptei economice și politice, care s-au soldat cu îmbunătățirea condițiilor de muncă și de trai, creșterea conștiinței de clasă, demonstrând viabilitatea politicii partidului comunist conform căreia muncitorii obțineau revendicări de esență numai prin lupta de clasă.

Succesele raportate de proletariat în acțiunile cu tentă economică și politică din Valea Mureșului, București, Timișoara, Oradea, Cîmpia Turzii, Reșița, Anina, Galați, Ploiești, Piatra Neamț, etc., au alarmat cercurile burgheze conducătoare, care-și vedeau periclitată pozițiile în fața creșterii suflului revoluționar în toată țara. Ilustrativ este faptul că în perioada 1922—1928, în urma activității politice și organizatorice a clasei muncitoare, s-au încheiat circa 1600 de contracte colective de muncă în care marea majoritate a revendicărilor, formulate în numele a 530.000 muncitori, au fost acceptate de patronat¹. Succesele raportate în luptele pentru revendicări economice și politice, pentru refacerea unității sindicale și realizarea frontului unic muncitoresc, au constituit motive suficiente pentru ca autoritățile să supravegheze cu strictețe Sindicatul Unitare și să dezlănțuie o prigoană sistematică împotriva conducătorilor, proce-

---

¹ H. Rabinovici, I. Don, *Evoluția mișcării sindicale între anii 1929—1933*, în *Cumidava*, V, Brașov, 1971, p. 552.

dind adeseori la devastarea sediilor sindicale, împiedicînd chiar desfășurarea lucrărilor congresului preconizat să aibă loc la Sibiu în 1927².

În cadrul măsurilor antimuncitorești, autoritățile urmărea dizolvarea organizațiilor legale ale muncitorimii, înscenînd din anul 1927 în diferite localități procese de nerecunoaștere judiciară a sindicatelor revoluționare. Împotriva acțiunilor frecvente de dizolvare a sindicatelor unitare întreprinse de guvernele burgheze, clasa muncitoare din întreaga țară își exprimă indignarea și în același timp hotărîrea de a lupta pentru salvarea intereselor sale. Reprezentanții sindicatelor din întreaga țară, aflate sub directa îndrumare a P.C.R., solicită guvernului stingerea proceselor împotriva organizațiilor muncitorești. Astfel, proletariatul ploieștean, într-o telegramă adresată ministrului Justiției, își exprimă protestul față de atitudinea adoptată de autorități împotriva Sindicatelor Unitare „care sînt supuse la tot felul de șicane... ca arestări, schingiui, confiscări de ziare... dizolvarea adunărilor”³. Într-o telegramă trimisă aceluiași minister, la 24 mai 1928, reprezentanții sindicatelor unitare din Lugoj, ca de altfel și cei din Iași, Galați, Tîrgu-Mureș, cer încetarea persecuțiilor dezlănțuite de autorități împotriva organizațiilor muncitorești recunoscute juridic de stat⁴.

Eșuarea acestor tentative, prin atitudinea fermă a muncitorimii, a determinat guvernul să recurgă la alte procedee, atrăgînd organizațiile ilegale și legale ale proletariatului în procesul comunist de la Cluj. În cursul dezbaterilor desfășurate la Tribunalul militar între 10 septembrie—17 octombrie 1928, s-au formulat acuzații împotriva unui număr de 76 persoane între care se găseau și o bună parte din conducătorii mișcării sindicale. Pornind de la acest fapt, procurorul militar cerea, în rechizitoriul formulat, dizolvarea Sindicatelor Unitare⁵.

Declanșarea crizei economice, în anul 1929, cu tot cortegiul urmărilor nefaste pentru România, a accentuat considerabil permanenta stare conflictuală între clasele sociale. În fața încercărilor cercurilor capitaliste de a arunca greutățile generate de criză pe umerii maselor muncitoare, proletariatul român și-a manifestat de la primele semne de criză hotărîrea de a se opune printr-o variată gamă de mijloace acestor tentative.

Amplificarea contradicțiilor de clasă, impunea întărirea activității sindicale prin stabilirea unui program de luptă menit să ducă la creșterea eficienței acțiunilor economice și politice, la unificarea mișcării sindicale, într-un moment cînd cercurile guvernante vizau încătușarea mișcării muncitorești. La sfîrșitul anului 1928, Consiliul General al Sindicatelor Uni-

² N. Nicolaescu, *Crearea Sindicatelor Unitare și locul lor în mișcarea revoluționară din România, 1923—1929*, în *Studii. Revistă de istorie*, tom. 26, nr. 6/1973, p. 1235—1250; N. G. Munteanu, *Congresul Sindicatelor Unitare din 1929 — moment important în istoria mișcării revoluționare din țara noastră*, în *Anale de istorie*, nr. 3/1959, p. 110—126.

³ Arhivele Statului București (în continuare: A.S.B.), fond Ministrul Justiției-Direcția judiciară, dos. 105/1928, f. 1.

⁴ *Idem*, f. 17—18.

⁵ P. Bunta, *Marele proces comunist din 1928 de la Cluj*, în *AIIA*, XV, 1972, p. 405—424.

tare, a hotărît convocarea Congresului pentru luna aprilie, a anului 1929, lucrările urmînd să se desfășoare la Timișoara. La Congres au fost invitați reprezentanți ai sindicatelor, muncitori neorganizați din fabrici și uzine, precum și delegați ai țărănimii oprimate. Amploarea Congresului, succesele campaniei premergătoare acestui forum sindical, precum și creșterea numărului membrilor Sindicatelor Unitare a alarmat autoritățile, care în întreaga țară au intensificat acțiunile împotriva sindicatelor aflate sub controlul comuniștilor, operînd arestări și procedînd la închiderea căminelor muncitorești, aceasta pentru slăbirea participării la dezbaterile din Timișoara.

În pofida terorii dezlănțuite de guvern, numărul membrilor Sindicatelor Unitare a crescut din anul 1928 pînă în aprilie 1929 cu 40%⁶. Situația social-economică creată în țară prin declanșarea crizei de supraproducție a determinat Partidul Comunist Român să impulsioneze activitatea Sindicatelor Unitare, care se afirmau ca unul din factorii principali angajați în mobilizarea maselor la lupta împotriva împilării capitaliste. Un exemplu revelator îl constituie întărirea sindicatelor revoluționare la Vulcan, unde autoritățile semnalează la 27 ianuarie 1929 desfășurarea unor adunări comuniste pentru înființarea de noi organizații, „îndeosebi din oameni lipsiți de lucru din acea regiune (adunările fiind — N.N.) prezidate de cunoscutul comunist Coloman Müller din Timișoara”⁷.

În urma intensificării acțiunilor propagandistice ale comuniștilor în regiunile muncitorești, numărul aderenților crește sensibil în prima jumătate a anului 1929, cînd numai în Valea Jiului se ridică la circa 3.000⁸. Caracteristic pentru perioada de început a crizei economice din România este faptul că revendicările muncitorilor cuprinși în Sindicatele Unitare dobîndesc o pregnantă tentă politică. Muncitorii metalurgiști din Reșița în adunarea generală din 24 februarie 1929, precum și lucrătorii din Valea Jiului întruniți la Conferința regională a sindicatelor din 31 martie 1929, cer pe lingă îmbunătățirea condițiilor de muncă, de trai, și amnistie generală pentru deținuții politici⁹.

Autoritățile, înspăimîntate de efervescența revoluționară generată de comuniști prin intermediul Sindicatelor Unitare, își intensifică acțiunile samavolnice împotriva clasei muncitoare, pregătind cu minuțiozitate desființarea organizațiilor legale de masă. Deși în procesul de la Cluj, din anul 1928, tribunalul a condamnat 37 de persoane, dînd o lovitură serioasă mișcării muncitorești, împotriva Sindicatelor Unitare n-a putut întreprinde nimic, fiind nevoit să renunțe la acuzațiile formulate în urma apărării energice a împetricinaților și a avocaților apărării.

⁶ H. Rabinovici, I. Don, *op. cit.*, p. 553.

⁷ A.S.B., fond Președenția Consiliului de Miniștri, dos. 30/1929, f. 51. Coloman Müller deținea în această perioadă funcția de președinte al Sindicatelor Unitare.

⁸ „Universul”, 4 aprilie 1929.

⁹ A.S.B., fond Ministerul Justiției — Direcția judiciară, dos. 56/1929, f. 1; în urma protestelor muncitorimii din întreaga țară, Înalta Curte de Casație va proceda la eliberarea majorității comuniștilor condamnați de către Consiliile de Război în cursul anului 1928; vezi *Gazeta de vest*, anul I, nr. 65 din 28 septembrie 1929.

Intențiile cercurilor dominante de a dizolva organizațiile legale ale muncitorimii au devenit și mai clare în timpul desfășurării Congresului din 1929 de la Timișoara. Prefectura poliției orașului, răspunzând unor ordine venite de la forurile superioare, publică încă din 5 martie o ordonanță privind interzicerea demonstrațiilor, luînd măsuri pentru întărirea forțelor polițienești cu efective aparținînd regimentelor 5 vînători, 10 roșiori, 7 pionieri, 1 artilerie și 9 jandarmerie¹⁰.

Ostilitatea autorităților s-a manifestat chiar din ziua deschiderii Congresului, dar atitudinea hotărîtă a celor aproximativ 600 de participanți a determinat poliția să se retragă din sala Fabricii de bere unde se desfășurau lucrările sindicatelor unitare¹¹. Cele 19 puncte înscrise pe ordinea de zi a Congresului, au abordat probleme importante, hotărîrile luate caracterizîndu-se prin realism, astfel că în momentul ascuțirii luptelor de clasă, a radicalizării maselor muncitoare din toată țara „...Congresul de la Timișoara a fixat linia justă, ideologică, tactică și organizatorică a mișcării sindicale revoluționare din România”¹². Aceleași comentarii favorabile erau făcute și în „Viața muncitoare”, numărul 15 din 9 iunie 1929, care nota că prin „hotărîrile sale, prin răsunetul pe care l-a avut în masele largi muncitorești, prin perspectivele ce deschide mișcării sindicale din România, Congresul Sindicatelor Unitare, ținut la Timișoara, s-a dovedit a fi la înălțimea nevoilor și aspirațiilor maselor muncitoare”. Ascensiunea vertiginoasă a sindicatelor unitare în primul plan al confruntărilor ideologice a determinat aparatul de stat burghez să reacționeze violent pentru dizolvarea organizației conduse de comuniști.

Alertat de intensificarea acțiunilor proletariatului român pentru drepturi economice și politice, guvernul național-țărănesc, la 12 aprilie 1929, a dispus închiderea sediilor sindicatelor unitare „constatîndu-se că în aceste săli în loc să se discute chestiuni de breaslă conform legii în virtutea căreia au fost constituite și funcționează se face propagandă politică comunistă, îndemnîndu-se muncitorimea la acte care tulbură ordinea de stat”¹³. Hotărîrea a fost luată în urma Congresului de la Timișoara fiind motivată și prin incidente petrecute la 7 aprilie 1929, cînd muncitorimea a încercat să înmormînteze pe militantul comunist Ioan Fonagy, decedat în urma privațiunilor îndurate în închisorile regimului.

Provocările autorităților, soldate cu încheștarea singeroasă de la căminul muncitoresc, cînd poliția a tras în muncitori, au constituit ocazia pentru ca guvernul național-țărănesc să opereze masive arestări în rîndurile muncitorimii, vizați fiind în primul rînd conducătorii Sindicatelor Unitare. Actul de acuzare întocmit de Parchetul General al Curții de Apel la 13 mai 1929, găsind „indici suficienți de culpabilitate” menține sub arest și pune sub acuzare 59 de fruntași ai mișcării muncitorești printre

¹⁰ N. G. Munteanu, *op. cit.*, p. 115.

¹¹ „Viața muncitoare”, an VI, nr. 14 din 1 mai 1929; V. Hurmuz, *Despre Congresul sindicatelor de la Timișoara (2—5 aprilie 1929)*, în *Analele Universității București*, an IX, nr. 16/1960, p. 190.

¹² „Viața muncitoare”, an VI, nr. 14 din 1 mai 1929.

¹³ A.S.B., fond Ministerul Justiției—Direcția judiciară, dos. 76/1929, f. 50.

MINISTERUL DE INTERNE

ORDONANȚA GENERALĂ

SECURITATEA INTERNA

23/80 919
12.4.29

ORDONANȚA GENERALĂ

DE MINISTRUL GENERAL DE SECURITATE DIN TÂRĂ;
PROFECTURILE DE POLIȚIE ȘI DE JUDEȚ;
SERVICIILE DE SECURITATE;
POLIȚIILE DE ORĂD;
BRIGĂDILE DE SECURITATE;
DE SECURITATE DE SECURITATE;

SECRET

Consiliul de Miniștri, ~~prin hotărârea sa~~, a luat
decizia de a închide salile studențelor unitare constând-se
că în aceste salii, în loc să se discute chestiuni de breșă, conform
legii în virtutea căreia au fost constituite și funcționează, se face
propagandă politică comunistă, înscăunându-se amănunțit la acte care
tăvănesc crinca în stat.

Propaganda a degenerat în incidentele oșterese ale Târnăvei
faptu și evita acțiunile anarhice, va ruga să împreună cu un
representant al parchetului, să procedați imediat la închiderea și
sigilarea acestor salii, după care veți lua măsurile de pază, pentru ca ele
să nu fie redeschise, încheind cuvenitele acte.

Se va comunica de îndată executarea ordinului de față direct
de la Ministerul de Interne, Siguranța Generală cât și Ministerului
de Justiție la celelalte organe ale sale, după va primi și rațiunile pentru
disolvare de acord cu organele Ministerului Muncii, conform art. 26 din
legea asociațiilor profesionale și art. 44 și următorii din legea
tribunalelor județene.

12.4.29

DR

Fig. 1 — Ordonanța Ministerului de Interne, prin care Sindicatele Unitare sînt interzise. 12 aprilie 1929.

care: Coloman Müller, Nicolae Popescu Doreanu, Iosif Krebs, Gheorghe Petrescu Ghempet, Eva Rangheț, Dumitru Grofu, Imre Aladar, ș.a.¹⁴.

Din cauza preparativelor efectuate în străinătate în vederea stabilizării monedei, statul burghez român, în dorința de a masca precara situație socială existentă în țară, a târăgănat desfășurarea procesului sub diferite motive. Muncitorimea se ridică cu hotărâre în apărarea conducătorilor săi, cerînd în cadrul unor manifestări publice lămurirea soartei celor arestați în 7 aprilie. Sărbătorirea zilei de 1 Mai a prilejuit o nouă ocazie pentru precizarea atitudinii Partidului Comunist Român în fața terorii guvernului Maniu. Masele largi populare erau chemate să-și manifeste solidaritatea cu cei închiși. În conformitate cu indicațiile partidului, în ziua de 5 iulie 1929, cînd urma să înceapă procesul, muncitorii din fabricile metalurgice, atelierele de timplărie au încetat lucrul în semn de solidaritate cu muncitorii arestați la Timișoara, adresînd telegrame de protest președintelui tribunalului, cerînd achitarea imprecinților¹⁵. În același timp, avocatul Lucrețiu Pătrășcanu, într-o telegramă adresată ministrului justiției, protestează pentru faptul că nu este lăsat să ia legătura cu clienții săi, subliniind că apărarea este imposibilă în atare condiții¹⁶ (fig. 2). Desfășurînd o vastă activitate pentru informarea opiniei publice, Lucrețiu Pătrășcanu în articolul „Lupta burgheziei împotriva sindicatelor unitare”, apărut în ziarul „Apărătorul proletar” nr. 4, din iunie 1929, arăta că împotriva procesului de radicalizare a muncitorimii organizate în jurul Sindicatelor Unitare, guvernul burghez preconizează o serie de măsuri menite „... să distrugă putința legală a acestor organizații de a funcționa”. Intuind intenția cercurilor guvernamentale, autorul sublinia în același articol că procesele de dizolvare ale sindicatelor revoluționare de la București, Cluj, Iași vor fi urmate de cele din Timișoara, Oradea, Arad, etc., unde chiar dacă nu s-au pronunțat sentințe pînă în iunie 1929, rezultatele erau ușor previzibile¹⁷.

Așadar, în întreaga țară guvernul național-tărănesc venit la putere, după ce uzase de o deșăntată demagogie, a declanșat o acțiune juridică de anvergură îndreptată împotriva intereselor muncitorimii, a organizațiilor aflate sub directa conducere a comuniștilor, procesele intentate caracterizîndu-se fie prin tentă politică, fie desfășurîndu-se sub motivul conturbării ordinii publice. Sesizînd cu deosebită claritate intențiile cercurilor politice conducătoare, oficiosul Sindicatelor Unitare, „Viața muncitoare”, nr. 15 din 9 iunie 1929, sublinia următoarele: „Burghezia deschide

¹⁴ Arhiva Muzeului Banatului Timișoara, (în continuare A.M.B.T.), dos. C. Müller, f. 11—14; „Voința Banatului”, an IX, nr. 15 din 14 aprilie 1929.

¹⁵ „Gazeta de vest”, an I, nr. 2 din 16 iulie 1929; „Viața muncitoare”, an VI, nr. 20 din 21 iulie 1929.

¹⁶ A.S.B., fond Ministerul Justiției—Direcția judiciară, dos. 79/1929, f. 1; avocații apărării înaintează și o reclamație referitoare la tratamentul inuman la care erau supuși deținuții comuniști la Timișoara.

¹⁷ L. Pătrășcanu, *Texte social-politice 1921—1938*, București, 1975, p. 179; secțiunile sindicatelor unitare din Arad în număr de 11 au fost dizolvate; cf. A.M.B.T., fond neinventariat.

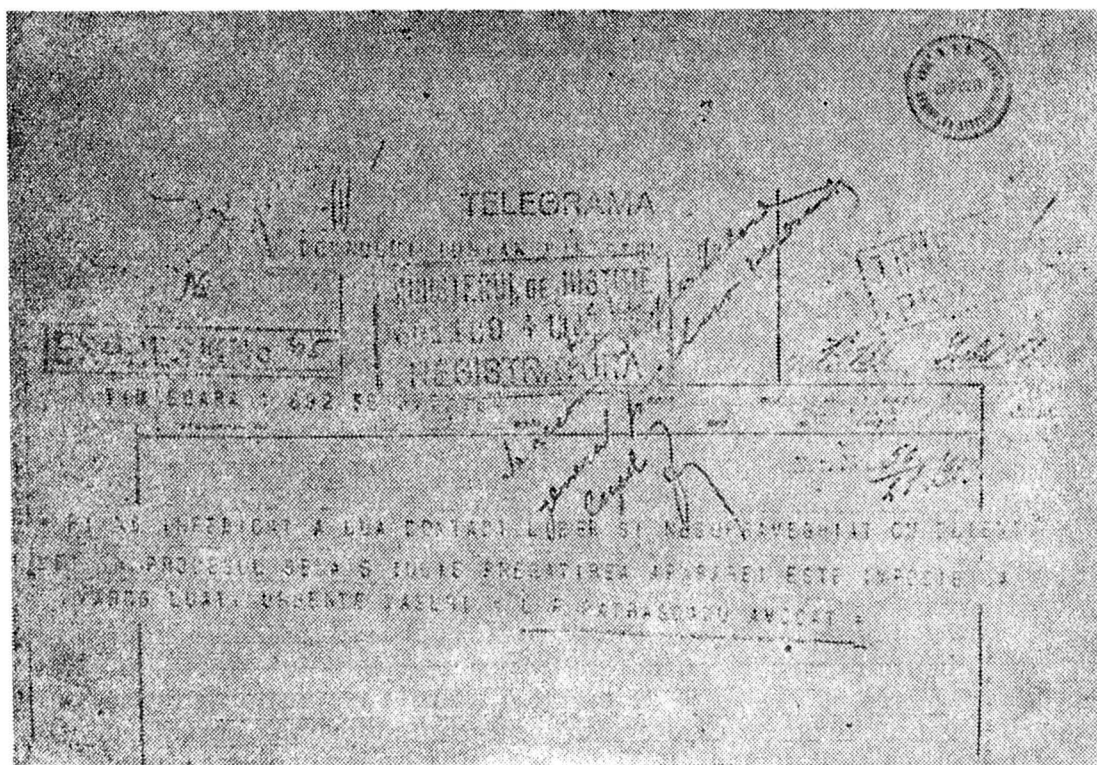

Fig. 2 — Telegramă trimisă de L. Pătrășcanu ministrului de justiție.

și duce aceste procese fiindcă vrea să dea încă aparența legalității ce ar domni în țară... Nu ne ferim să călcăm legile burgheze, căci ele ne împiedică acțiunea de dezrobire a maselor muncitoare. Dar procesul de la Timișoara nu a fost făcut de guvern pentru că tovarășii noștri ar fi călcat vreo lege, ci numai pentru a lovi mișcarea revoluționară și pentru a înșela poporul muncitor asupra cauzelor adevărate care au dus la atacul de la Timișoara, la suprimarea organizațiilor de clasă politice și sindicale, la sugrumarea presei muncitorești...¹⁸

Procesul desfășurat între 31 august—13 septembrie, la scurt timp după luptele de clasă din Valea Jiului, a dobândit semnificații multiple pentru opinia publică din țară și străinătate, cu atât mai mult cu cât „drumul de sînge” al anului 1920 a început la 7 aprilie în Timișoara. Procesul ținut într-o atmosferă de nemulțumire generală, în condițiile creșterii șomajului, a reducerilor succesive ale salariilor, a determinat autoritățile să adopte în întreaga țară, în special în centrele muncitorești, măsuri drastice de supraveghere solicitînd chiar ajutorul armatei cum s-a întîmplat la Oradea, la Reșița, Anina¹⁸.

¹⁸ Arhivele Statului Timișoara, fond U.D.R. — Direcția Minelor, dos. 3/1929, f. 198 și 627; „Gazeta de vest”, an I, nr. 40 din 30 august 1929.

În pofida acestor manifestații de forță ale statului, proletariatul a făcut pe deplin dovada solidarității sale cu arestații din Timișoara. Așa, de pildă, după relatările ziarului „Viața muncitoare” nr. 24 din 1 septembrie 1929, în 14 august întreaga muncitorime de la fabrica „Astra” Arad a intrat în grevă demonstrând împotriva singeroaselor evenimente de la Lupeni și Timișoara. Interesul pe care procesul comuniștilor de la Timișoara l-a stîrnit în rîndurile muncitorimii de pretutindeni, este relevat de scriitorul Panait Istrati, (venit în România ca trimis al unor ziare din Franța), într-un interviu acordat ziarului „*Temesvarer Zeitung*” din 30 august 1929, în care afirma că toată „Europa este ațintită cu ochii asupra acestui proces”.

Arestaților de la 7 aprilie, li se aducea învinuirea că s-au dat la folosirea forței împotriva autorităților, au generat manifestații de conturbare a ordinii publice și „de învrăzbită a claselor sociale”. Referitor la Sindicatele Unitare, actul de acuzare nota că „membrii acestei organizații muncitorești urmăresc orice prilej pentru a se deda la manifestațiuni publice prin care să-și afirme puternica lor organizare și să impresioneze masele muncitorești”¹⁹. Cu toate acestea actul de acuzare prezentat în 31 august lăsa să se înțeleagă că autoritățile erau hotărîte să nu recunoască caracterul politic al procesului. Fără a recunoaște evidenta natură politică a procesului, recurgînd la alte mijloace, tribunalul județului Timis-Torontal încerca să realizeze în practică țelurile cercurilor guvernamentale, dizolvarea forței pe care o reprezenta muncitorimea organizată. Din acest motiv acuzații și apărătorii lor, avocații Lucrețiu Pătrășcanu, Petre Zissu, Ernest Bürger, Constantin Vicol și alții* au trebuit să facă față unor acuzații, adeseori fanteziste, susținute cu martori „fabricați” de poliție precum și presiunile exercitate chiar de ministrul justiției. Astfel, subsecretarul de stat D. R. Ioanițescu procedează în primele zile ale desfășurării procesului la decorarea jandarmilor răniți în timpul înclăștării de la Căminul muncitoresc din Timișoara. Faptul atrage vehemente proteste din partea avocatului Lucrețiu Pătrășcanu care califică această faptă ca fiind ilegală deoarece crează o atmosferă potrivnică conducătorilor muncitorimii influențînd mersul acțiunii judiciare²⁰. Deasemenea în depozițiile jandarmilor se constată inadvertențe grave, declarațiile de la anchetă fiind contestate la proces²¹.

Unul din capetele de acuzare pe care autoritățile au mizat foarte mult a fost rezistența armată a muncitorilor baricadați în cămin. Poliția, apoi

¹⁹ A.M.B.T., dos. C. Müller, f. 15, 28, 29.

* Organizatorul apărării în acest proces a fost Lucrețiu Pătrășcanu. Dovadă în acest sens stă corespondența cu avocatul timișorean Ernst Bürger aflată în expoziția permanentă de istorie contemporană a Muzeului Banatului.

²⁰ „*Temesvarer Zeitung*”, an LXXVIII, nr. 198 din 3 septembrie 1929; *Temesvarer Volksblatt*, an XXVIII, nr. 199 din 4 septembrie 1929.

²¹ „*Viața muncitoare*”, an VI, nr. 25 din 15 septembrie 1929; „*Temesvarer Zeitung*”, an LXXVIII, nr. 200 și 201 din 5—6 septembrie 1929; jandarmul I. Caraïman declară la anchetă că a fost rănit după ce soldații au tras, iar la proces sustine că rana i-a fost provocată înainte; în același sens vezi și depozițiile subcomisarului de poliție P. Viteanu și agentului de siguranță Achim Lepădatu.

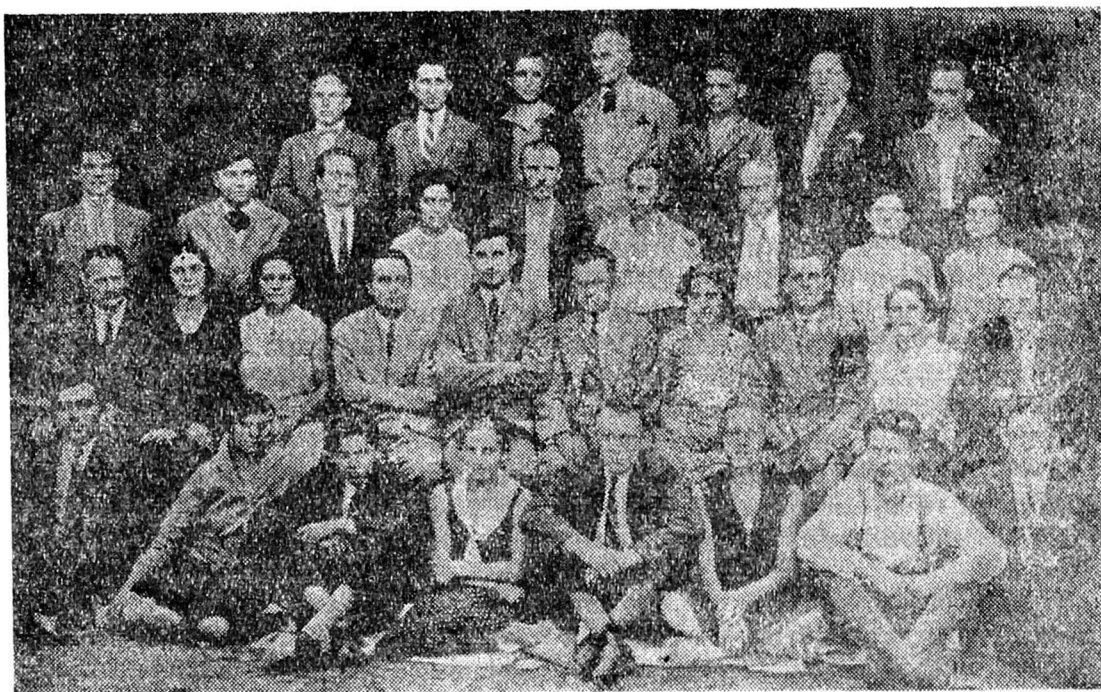

Fig. 3. Grup de acuzați în procesul comunist de la Timișoara. În mijloc avocații: Petre Zissu, Lucrețiu Pătrășcanu, Ernest Bürger.

tribunalul, s-au străduit să demonstreze folosirea armelor de către muncitori, fapt ce le-ar fi atras acestora ani grei de închisoare. Avocații apărării, folosindu-se de rapoartele experților în balistică, pe anumite contra-ziceri ivite chiar în relatările poliției au impus tribunalului să renunțe în final la această acuzație, ajungându-se la concluzia că ricoșeul gloanțelor trase din fața căminului de către armată a produs rănirea polițiștilor. În timpul desfășurării procesului a devenit mai vizibil adevăratul mobil al acestei înscenări. Burghezia românească considera că punerea în afara legii a sindicatelor unitare nu este o măsură suficientă pentru asigurarea liniștii sociale, fapt demonstrat de activitatea ilegală a Partidului Comunist Român după 1924. În consecință, prin intermediul tribunalelor, elemente ale suprastructurii burgheze, urmăreau întemnițarea conducătorilor muncitorimii pe timp îndelungat în speranța că astfel vor reuși să stăvilească efervescența revoluționară a proletariatului. Premeditarea intervenției brutale a forțelor de poliție și armată, care au făcut uz de arme împotriva muncitorilor, se desprinde cu claritate din declarațiile unor reprezentanți ai autorităților locale, care deși refuză să facă cunoscute ordinele primite din partea guvernului, nu se sfiesc să afirme că mobilizarea forțelor de represiune reprezenta o necesitate pentru înfrângerea tumultului revoluționar²² care în țara noastră nu este necesar²².

²² „Temesvarer Volksblatt“, an XXVIII, nr. 207 din 13 septembrie 1929; „Temesvarer Zeitung“, an LXXVIII, nr. 206 din 12 septembrie 1929.

Cu tot fardul „obiectivității“ afișat de procuror, instanța nu a luat act de elemente primare în elucidarea evenimentelor din 7 aprilie, cărora le-au căzut victime muncitori nevinovați care doreau să-și conducă pe ultimul drum un tovarăș de luptă.

Cu toate că procurorul a renunțat, în lipsa probelor, la o serie de acuzații grave, retrăgînd acțiunea intentată împotriva lui Popescu Dooreanu, Ion Niculescu, Anghel Petrescu, și alții, caracterul procesului nu s-a schimbat. Acest fapt, la care se adaugă eforturile procurorului pe întreaga durată a dezbaterilor de a nu recunoaște caracterul politic al procesului, sprijină afirmația conform căreia guvernul național-tărănesc pe lângă faptul că nu dorea un proces politic imediat după evenimentele de la Lupeni, avea în intenție discreditarea mișcării socialiste unitare, vehiculînd și exagerînd anumite indicații ale Cominternului, indicații în neconcordanță cu realitățile din România. Drept urmare, cei implicați în proces, în luările de poziție aveau un dublu scop: apărarea prestigiului organizației revoluționare a muncitorilor și zădărnicierea intențiilor tribunalului de a condamna la închisoare pe conducătorii Sindicatelor Unitare din toată țara.

În procesul comunist de la Timișoara, un rol deosebit de important în organizarea apărării l-a avut Lucrețiu Pătrășcanu. Prezență vie în cîmpul activității comuniste, avocatul Pătrășcanu, s-a angajat cu fermitate în apărarea conducătorilor mișcării muncitorești și comuniste, așa cum a făcut-o în alte procese intentate de burghezia românească fruntașilor proletariatului român. Avocat de o elevată formație spirituală, cunoscător profund al mișcării muncitorești, Lucrețiu Pătrășcanu, face referințe de o certă valoare asupra realităților din societatea românească, subliniind că „procesul este o urmare a luptelor sociale din țară”²³, demonstrînd în continuare că provocarea din 7 aprilie 1929 a fost pusă la cale de autorități, care pe baza justificării evenimentelor de la Timișoara, au desființat toate sindicatele și au închis căminele muncitorești. În pledoaria sa, Pătrășcanu cerea eliberarea acuzaților motivînd că autoritățile au procedat ilegal și cînd acestea sînt împotriva legii autoapărarea este justificată. Avocații apărării considerînd acțiunea judiciară drept un „proces al represaliilor” regizat de guvern²⁴, au dovedit că orînduirea capitalistă zdruncinată de criza economică se găsea în imposibilitate de soluționare pașnică a problemelor muncitorești, adoptînd măsuri represive sub cele mai diferite forme.

Această atitudine a capitaliștilor români este explicabilă în condițiile urmărilor nefaste ale crizei pentru masele muncitoare. Atmosfera social-politică din anul 1929 este descrisă cu realism de ziarul „Viața muncitoare” care arăta: „scăderea salariilor este înspăimîntătoare, pînă la jumăta-

²³ „Temesvarer Zeitung”, an LXXVIII, nr. 206 din 12 septembrie 1929; ziarul „Voința poporului”, an VII, nr. 159 din 13 septembrie 1929, referindu-se la proces, consideră pledoaria avocatului Pătrășcanu, drept o incursiune în domeniul politic, explicînd tribunalului și „opinie publice teoria luptelor de clasă și încercînd o tentativă de justificare a mișcărilor subversive comuniste din România”.

²⁴ „Temesvarer Zeitung”, an LXXVIII, nr. 207 din 13 septembrie 1929.

te de cît era acum un an sau doi, și chiar sub jumătate în unele industrii. Poate să mai existe îndoială că această grozavă sărăcie a maselor muncitoare le radicalizează și le împinge să-și cucerească revendicările de viață nu pe calea înșelătoare... a reformelor, ci pe calea revoluționară a luptei de clasă...!... odată lupta pornită de la acest punct se poate dezvolta în întindere și adîncime și poate ajunge la capătul ei firesc, la revolta socială care să pună în joc însăși existența regimului actual...²⁵.

În pofida terorii dezlănțuite de guvern, muncitorimea din întreaga țară și-a manifestat devotamentul și sprijinul față de conducătorii judecați la Timișoara. Astfel, muncitorii din orașul de pe Bega remit președintelui Curții de Apel o petiție semnată de 5.200 persoane, declarîndu-se solidari cu cei 59 de tovarăși acționați în instanță, solicitînd eliberarea conducătorilor sindicaliști și redeschiderea căminelor muncitorești²⁶. O vie campanie s-a desfășurat în sprijinul acuzaților de la Timișoara în întreaga presă muncitorească. Ziarele „Viața muncitoare“, „Apărătorul proletar“, „Temesvarer Zeitung“, etc., au publicat pe spații largi aspecte din toate fazele desfășurării procesului, informînd proletariatul din întreaga țară despre tentativa apărătorilor ordinii burgheze de a decapita mișcarea sindicatelor unitare prin procesul comunist de la Timișoara.

Pronunțarea sentinței a declanșat o intensificare a acțiunilor muncitorești conduse de comuniști. La Arad se preconiza răspîndirea a zeci de mii de manifeste în rîndurile populației, îndeosebi a tineretului și soldaților²⁷. În 16 septembrie, prefectul județului Severin, într-o circulară adresată autorităților din Orșova, Caransebeș, Lugoj, cerea să se recurgă la măsuri drastice, deoarece muncitorii conduși de comuniști intenționau declanșarea de greve demonstrative, întruniri și manifestații de stradă în sprijinul tovarășilor condamnați pe nedrept²⁸.

Sentința a dovedit pe deplin că acuzațiile formulate de instanță au fost totalmente nefondate și că tribunalul a urmărit cu totul altceva decît judecarea unor fapte care au contravenit liniștii publice, aceasta cu atît mai mult cu cît între cei condamnați existau și persoane care n-au participat la evenimentele din duminica sîngeroasă de la Timișoara²⁹. Din cei 59 de acuzați inițial, au fost condamnați 50 cu închisoare pînă la 1 an, plus amenzi consistente. Printre condamnați, în procesul comunist de la Timișoara amintim pe: Coloman Müller din Timișoara, Eva Ranghet din Arad, Nicolae Moraru din Ploiești, Gheorghe Florea din Brașov, Marin Popa din Oradea, Samuel Gombo din Deva, Hermann Steinhardt din Satu-Mare, Jana Șerbănescu din București, Geza Nagy din Cluj, ș.a.³⁰.

²⁵ „Viața muncitoare“, an VI, nr. 16 din 23 iunie 1929.

²⁶ *Ibidem*; „Temesvarer Volksblatt“, an XXVII, nr. 208 din 14 septembrie 1929.

²⁷ „Gazeta de vest“, an I, nr. 64 din 27 septembrie 1929; „Voința poporului“, an VII, nr. 172 din 26 septembrie 1929.

²⁸ A.M.B.T., fototecă istorie contemporană, film 76/7.

²⁹ „Banater Deutsche Zeitung“, an XI, nr. 207 din 13 septembrie 1929.

³⁰ „Temesvarer Zeitung“, an LXXVIII, nr. 208 din 14 septembrie 1929; „Déli Hirlap“, an V, nr. 209 din 14 septembrie 1929;

Pedepsele pronunțate împotriva celor 50 de reprezentanți ai sindicatelor unitare din toată țara pe baza unui act de acuzare artificial, în contradicție flagrantă cu desfășurarea reală a faptelor, nu și-a atins scopul. Unele secții ale Sindicatelor Unitare și-au continuat existența legală, iar o parte a membrilor săi au întărit aripa de stînga a sindicatelor afiliate Confederației Generale a Muncii și Centralei Sindicatelor Independente. Procesul comunist din 1929 de la Timișoara apare ca un fenomen individualizat punîndu-și amprenta pe întreaga fizionomie a mișcării muncitorești din România anului 1929.

Ideea unității de acțiune s-a impus cu putere în anii crizei economice, cînd grevele, demonstrațiile revendicative ale proletariatului român aveau la bază, în dese rînduri, frontul unic muncitoresc. Anul de cumpănă 1929, jertfele de sînge de la Timișoara și Lupeni, au dovedit cu prisosință orientarea proletariatului spre împlinirea dezideratelor sociale și politice, acțiunile sale dobîndind un tot mai pregnant caracter de masă, dovedit plener în 1933 prin eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor. Comitetele de fabrică, constituie în timpul evenimentelor din 1933 pe baza indicațiilor comuniștilor și hotărîrilor Congresului Sindicatelor Unitare din 1929, au însemnat materializarea în practică a ideii frontului unic muncitoresc în diferite centre muncitorești din țară.

Pornind de la necesitatea vitală a unității mișcării sindicale, Partidul Comunist Român a militat cu consecvență pentru înlăturarea deficiențelor dovedite în mișcarea sindicalistă.

În anii 1935—1936, syndicatele unitare și syndicatele independente, afiliate C.G.S.I., au intrat în rîndurile sindicatelor afiliate C.G.M., înlăturîndu-se astfel sciziunea organizatorică a proletariatului pe plan sindical, în conformitate cu lozinca lansată de Partidul Comunist Român: „Unitate mai presus de orice alte considerente”³¹.

GHEORGHE RUJA

DIE AUFLÖSUNG DER VEREINIGTEN SYNDIKATE AUS RUMÄNIEN UND DER KOMMUNISTENPROZESS VON TIMIȘOARA (1929)

(Zusammenfassung)

Die Kommunistische Partei Rumäniens sah die Notwendigkeit einer ständigen Verbindung mit den Massen ein, und sah in der Syndikatsbewegung einen wichtigen Faktor.

Die bedeutenden Erfolge des Proletariats im Kampf gegen die sozialen Mißstände bewogen die führenden Kreise eine Reihe von Massnahmen gegen die Vereinigten Syndikate zu treffen, wie z.B. öffentliche Verleumdungen oder juristische Nichtanerkennung der Arbeiterorganisationen.

³¹ Gh. I. Ioniță, *Sindicatele din România în anii 1933—1940*, în *Cumidava*, V, Brașov, 1971, p. 559—563.

Nach dem Kongreß des Syndikate aus dem Jahre 1929 wollte das Bürgertum dem Ausland ein falsches Bild der Situation aus Rumänien bieten. Darum nahm sie die Zwischenfälle im Arbeiterheim als einen Vorwand, um der Arbeiterbewegung einen Schlag zu versetzen. Die Arbeiterführer wurden verurteilt, aber den Zweck erreichte das Bürgertum nicht, weil die Angeklagten und ihre Rechtsanwälte (unter anderen auch Lucrețiu Pătrășcanu) einen großen Teil der Anklagen als unbegründet aufweisen konnten. Der Kommunistenprozess von Timișoara hatte einen bedeutenden Einfluss auf die weitere Entwicklung der Arbeiterbewegung. In den nächsten Jahren bewiesen die Kommunisten durch ihren gerechten Kampf ihre Solidarität mit den Massen, die ihrerseits an deren Kampf teilnahmen.